

**TỔNG KẾT HỘI THẢO**  
**“Định hướng qui hoạch bảo tồn và phát triển**  
**đầm Đông Hồ - Việt Nam”**

**Gs.Tskh. Nguyễn Ngọc Trân**

Thưa Hội nghị,

Trước tiên, tôi xin cảm ơn Ts. Phạm Trọng Thịnh, Ths. Lương Thanh Hải, và Bí thư kiêm Chủ tịch Thị xã Hà Tiên, Mai Văn Huỳnh, đã trình bày nội dung thảo luận tại ba nhóm, với sự giúp đỡ của ba tổ thư ký. Sau tóm tắt của ba vị trưởng nhóm, tôi chỉ tập trung vào và nhấn mạnh những nét chung nhất của cuộc hội thảo của chúng ta trong bài tổng kết này.

Trước hết là một số số liệu thống kê.

Đã có trên 200 đại biểu, gồm các nhà quản lý nhà nước, các nhà khoa học, các nhà văn hóa và các nhà doanh nghiệp, tham dự hội thảo.

Đã có 19 bài báo cáo, tham luận đã được gửi tới Ban tổ chức hội thảo và đã được phổ biến tới các đại biểu.

Đã có hơn 60 ý kiến được trao đổi tại phiên họp toàn thể sáng nay và tại ba nhóm thảo luận<sup>1</sup>.

Các số liệu này, cộng với số đại biểu rất đông tham dự đến giờ phút cuối của hội nghị, nói lên sự quan tâm đối với chủ đề của hội thảo, và nhiệt tình của các đại biểu đối với đầm Đông Hồ, một danh lam nổi tiếng từ lâu của Hà Tiên.

Sự hiện diện của Ngài Tổng Lãnh sự Australia và của nhiều nhà khoa học nước ngoài, đã tích cực tham gia thảo luận, là một nét đáng ghi nhận của hội thảo của chúng ta. Có lẽ hội nghị sẽ đồng tình cho phép tôi gửi đến những người bạn nước ngoài lời cảm ơn chân thành với mong muốn rằng Đông Hồ - Hà Tiên sẽ tiếp tục nhận được sự hỗ trợ quý báu của các bạn trong tương lai.

### **I. Những nội dung tổng quát**

1. Hầu hết các đại biểu đều cho rằng hội thảo là *cần thiết* và *đúng lúc*, nếu không phải là cơ phần hơi muộn, để giới thiệu cho chuyên gia trong nước và ngoài nước về đầm Đông Hồ và những vấn đề đang được đặt ra, nhằm giúp cho tỉnh Kiên Giang, thị xã Hà Tiên đi đến một quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế xã hội bền vững cho Hà Tiên, trong đó Đông Hồ có vai trò đặc biệt quan trọng.

2. *Cần thiết giữ cho đầm Hồ là một đầm lợ và mặn*, và giữ gìn hệ sinh thái và sự đa dạng sinh học của nó, bởi lẽ ít nhất Đông Hồ có các giá trị về cảnh quan và vị thế độc nhất ở Việt Nam và hiếm có trên thế giới; về sinh thái và môi

<sup>1</sup> Nhóm I có 9 trên 12 đại biểu tham dự đã phát biểu ý kiến; nhóm II, 32 lượt phát biểu ý kiến từ 26 đại biểu; nhóm III, có 15 ý kiến.

trường và tính đa dạng sinh học; về văn hóa, giáo dục, và khoa học; và về nguồn lợi thủy sản.

3. *Đúng lúc* vì Đông Hồ đang chịu nhiều sức ép từ đô thị hóa và có những diễn biến về môi trường, khá nhanh trong hơn một thập kỷ vừa qua, đe dọa đến chính sự tồn tại của nó.

4. Nhiều đại biểu tiếc rằng thiếu một bài trình bày về các đề tài khoa học, các công trình điều tra cơ bản về Đông Hồ, và từ đó các số liệu có được, đã được thực hiện cho tới nay. Điều này đã để lại cảm nhận là hội thảo bàn về định hướng quy hoạch mà thiếu hẳn các số liệu và kết quả khoa học làm nền.

Theo thông tin có được, tôi ghi nhận có ít nhất có các đề tài và công trình sau đây:

Đề tài 48-06-14 (1983-1985) cấp nhà nước nghiên cứu các đầm phá ven bờ của Việt Nam đã đi đến kết luận rằng đầm Đông Hồ là một kiểu hệ sinh thái đầm phá ven bờ độc đáo của Việt Nam;

Trong hai năm 1994-1995, trong đề tài nghiên cứu nhằm ngọt hóa Tứ giác Long Xuyên, đã có đề ra phương án ngọt hóa đầm Đông Hồ mà công trình chủ yếu là một công đóng mở theo triều tại cửa Trần Hầu.

Tháng 11-2004, thị xã Hà Tiên đã tổ chức hội thảo khoa học “*Phát triển du lịch sinh thái Đông Hồ - Hà Tiên*”;

Tháng 10-2006 Viện Khoa học Thủy lợi miền Nam - Bộ NN&PTNT đã lập báo cáo đề tài “*Nghiên cứu hiện trạng môi trường đầm Đông Hồ - Hà Tiên - Kiên Giang*”.

Trong các năm 2004-2007, Phân Viện Địa lý tại Thành phố Hồ Chí Minh, thuộc Viện Khoa học và Công nghệ Việt Nam, đã thực hiện một đề tài “*Nghiên cứu đánh giá tổng hợp tài nguyên thiên nhiên và kinh tế xã hội các huyện biên giới Tây Nam Bộ phục vụ phát triển bền vững trong tình hình mới*”. Đề tài đã xác định đầm Đông Hồ là khu bảo tồn thủy sản đặc trưng nước mặn lợ kết hợp với du lịch sinh thái.

Cuối cùng, trong lần về làm việc với tỉnh Kiên Giang tháng 02.2011, về biến đổi khí hậu, sau khi khảo sát đầm Đông Hồ, chúng tôi đã phát biểu rằng nếu để tình hình hiện nay tiếp diễn, sẽ không bao lâu nữa đầm sẽ bị ngọt hóa về cơ bản.

5. Nội dung của hội thảo là quá rộng, thời gian lại hạn hẹp, nên nhiều vấn đề chỉ mới được xới lên mà chưa thể đi sâu được.

6. Phải hạn chế tối đa tác động của con người lên đầm Đông Hồ phá vỡ cảnh quan và cân bằng sinh thái. Trong ý nghĩ này, cần nhắc thận trọng việc quai đê lấn biển, bởi nó sẽ ảnh hưởng đến quá trình biển tương tác, giao thoa với quá trình sông trong Đông Hồ.

Hơn bất kỳ địa bàn nào khác, do tính độc đáo hiếm có của nó, việc quy hoạch đầm Đông Hồ rất cần có *tâm* và *tầm*.

## II. Một số nội dung cụ thể

1. Vùng quy hoạch không phải là một địa bàn hành chính. Ranh giới của nó phải là ranh giới sinh thái.

2. Phải chú ý đến sinh kế của người dân sống trong vùng quy hoạch với tư cách vừa là chủ thể vừa khách thể của quy hoạch. Đó là một điều kiện cần để quy hoạch phát triển được bền vững. Đó cũng là một điều kiện cần để du lịch sinh thái thành công.

Chúng ta đã thấy trong chuyến du thuyền trong hồ chiều hôm qua tầm quan trọng của lá dứa nước trong sinh kế của người dân. Nhưng, như một đại biểu trong Nhóm II cho biết, đâu chỉ có sản phẩm tấm lợp từ lá dứa nước. Còn có nhiều sản phẩm khác nữa có thể nuôi sống và làm giàu người dân nếu được gắn liền với du lịch sinh thái.

3. “Du lịch sinh thái” là một trong những cụm từ được nói đến nhiều nhất tại hội thảo. Tuy nhiên hiểu thế nào là du lịch sinh thái là một vấn đề cần bàn, và nhất là cần làm rõ những điều kiện gì để loại hình du lịch đó thành công, những gì *cần làm* và *không được làm* để hệ sinh thái tồn tại một cách bền vững.

4. “Bảo tồn” là một cụm từ khác cũng rất được nhắc đến nhiều trong hội thảo. Một đại biểu đã cho biết theo UNESCO, có hai loại hình bảo tồn các di sản: *bảo tồn nguyên trạng* và *bảo tồn hiện trạng* không để mai một đi. Còn đối với những đối tượng tự nhiên, hệ sinh thái chẳng hạn, đang chịu tác động với nhiều nhịp điệu khác nhau thì nội hàm của bảo tồn là gì?

Các trao đổi tại hội thảo cho thấy cần làm rõ mối quan hệ biện chứng giữa hai phạm trù *bảo tồn* và *phát triển* nói chung và trong trường hợp Đông Hồ nói riêng là gì. Phải chăng đó là *bảo tồn trong phát triển* và *phát triển trên nền tảng những đặc thù tự nhiên, xã hội và nhân văn của Đông Hồ*?

## III. Một số kiến nghị

1. Sau hội thảo mang tính khái quát lần này, cần tiến hành những hội thảo chuyên đề không thể thiếu như:

(a) chế độ thủy văn thủy lực trong đầm Đông Hồ trong mối quan hệ hệ thống với Tứ giác Long Xuyên và Vịnh Thái Lan;

(b) dòng chảy và triều trong Vịnh Thái Lan và vùng cận kề với Hà Tiên Đông Hồ;

(c) giao thoa giữa hai quá trình sông và biển tại đầm Đông Hồ, hiện trạng và trong bối cảnh biến đổi khí hậu và mực nước biển dâng;

(d) các nguồn lợi thủy sản và rừng ngập mặn trong đầm Đông Hồ; các ngành nghề tiểu thủ công nghiệp có thể phát triển gắn với các nguồn lợi này;

Từ các chuyên đề trên sẽ chắc lọc ra những nội dung cần điều tra nghiên cứu bổ sung, mạng lưới quan trắc diễn biến tài nguyên thiên nhiên và môi trường cần xây dựng, và hệ thống quản lý môi trường và các tài nguyên này.

Các chuyên đề sẽ cho phép đi tới việc phân vùng và tiểu vùng đầm Đông Hồ, và ứng phó có hiệu quả với biến đổi khí hậu và mực nước biển dâng.

(e) Lịch sử khai thác và văn hóa của vùng đất này từ thời Óc Eo đến nay, qua thời kỳ Mạc Cửu; sự giao thoa giữa ba nền văn hóa Việt, Trung Hoa và Khơ me tại Đông Hồ;

(f) Du lịch sinh thái tại Đông Hồ.

v.v. ...

2. Một yêu cầu bức bách là giữ gìn môi trường nước trong sạch. Không xả nước thải sinh hoạt, sản xuất nông nghiệp, công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp vào Đông Hồ mà không qua xử lý.

3. Sự tồn tại ba tiểu vùng ngọt, lợ và mặn mà ranh giới thay đổi theo mùa hiện nay tại Đông Hồ là một tất yếu. Nên *xem tất yếu này thành đặc thù* và giữ gìn đừng để nó bị mai một. Sự đa dạng sinh học trong mỗi tiểu vùng sẽ góp phần làm nên sự đa dạng sinh học của đầm Đông Hồ.

Muốn giữ được đặc thù này: (a) cần kiểm soát được lũ vào đầm vào mùa mưa (nếu cần thì chia lũ vào Giang Thành sang các địa bàn khác thiếu nước ngọt trong mùa khô); (b) để cho triều có thể vào được trong đầm (không làm công đập ngăn mặn, không làm yếu thêm quá trình biển); (c) trên cơ sở đó phân định ranh các tiểu vùng, ổn định kế sinh nhai cho dân, vận động dân tham gia tự nguyện và am hiểu vào du lịch sinh thái, và giữ cho được “Đông Hồ ân nguyệt”; (d) Thành lập khu đệm xung quanh Đông Hồ phù hợp với yêu cầu về sinh thái cho hồ.

#### IV. Về phát triển bền vững

Hội nghị thường đỉnh toàn cầu về sự phát triển bền vững năm 2002 tại Johannesburg đi đến một kết luận rằng Sự phát triển bền vững dựa trên các trụ cột kinh tế, môi trường và xã hội.



\* Tăng trưởng kinh tế, thỏa được công bằng và tiến bộ xã hội nhưng môi trường suy thoái, cạn kiệt, sẽ không có được phát triển bền vững.

\* Tăng trưởng kinh tế, bảo vệ được môi trường nhưng xã hội bị phân cực về giàu nghèo, bị phân tầng quá mức về giáo dục, về hưởng thụ văn hóa, thì cũng sẽ không thể có ổn định để phát triển.

\* Xã hội công bằng, kết quả của các thành tựu được chia đều cho mọi người, môi trường được bảo vệ nhưng kinh tế không tăng trưởng thì sự phát triển tồn tại được nhưng trong thiếu thốn và sẽ không lâu dài, đặc biệt trong một thế giới cạnh tranh quyết liệt và ngày càng có nhiều giao lưu.

*Sự phát triển chỉ bền vững khi nó nằm trong phân giao nhau giữa ba vòng Kinh tế, Xã hội và Môi trường.*

Để đạt được điều này thì *sự quản lý và điều hành của Nhà nước là yếu tố quyết định.*

Chia sẻ những kết luận rõ ràng và mạch lạc trên đây, tôi xin được kết thúc bài tổng kết này bằng một lời chúc: Chúc sự lãnh đạo của các cấp ủy, sự quản lý và điều hành của Nhà nước của tỉnh Kiên Giang và thị xã Hà Tiên sẽ đưa tỉnh nhà đạt được sự phát triển bền vững và đầm Đông Hồ sẽ tồn tại lâu bền như một cảnh quan kỳ vĩ của Hà Tiên, của Kiên Giang, của Đồng bằng sông Cửu Long và của cả nước.

*Hà Tiên, ngày 11 tháng 11 năm 2011*